

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**DE TRIBVS BONORVM || operum generibus,||
ELEEMOSYNA,|| IEIVNIO ET ORATIONE;|| de que eorundem
operum vi, vsu, & || ratione, LIBRI TRES,|| AVCTORE ||
THEODORO PELTANO SO-||cietatis IESV Theologo.|| AD ...**

Peltanus, Theodor Anton

Ingolstadii, 1580

Secvndi. De iis, quæ ad intrinsecam eleemosynæ rationem,
vulgatamq[ue] eiusdem diuisionem pertinent.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46891](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46891)

*De iis, quæ ad intrinsecam Eleemosynæ rationem vulgatam-
que eiusdem diuisionem pertinent.*

CAPVT SECVNDVM.

Virtutis prima
& maxima cha-
ritas.

Lib. de beat.
Quid misericor-
dia secundum
Greg. Nyl. &
August.
Lib. 9. cap. 5. de
ciuit.

Quæ sint partes
& munia mise-
ricordiæ.

Vt fides duo de-
notat, ita Elee-
mosyna quoq;

Quid Eleemo-
syna presè sum-
pta.

Sacerdotum sti-
pendia, & prin-
cipū vectigalia
nō sunt propria
rationis Eleemo-
synæ.

INTER omnes virtutes principatum obtinet Cha-
ritas. Huius internus effectus, & quasi germana fo-
boles, est misericordia, externus autē Eleemosyna.
MISERICORDIAM Gregorius Nyssenus, cum
voluntariam tristitiam ex alieno incommodo con-
flatam; tum piam rursus in eos, qui cum aduersa fortuna confi-
ctatur, affectionem appellat. Augustinus cordis compassionem,
qua, pro vt possumus, alienæ miserix subuenimus. Alij alijs verbis
nobilem hanc virtutem delineant.

PROPRIVM munus huius est, ex quadam animi commise-
ratione, in proximi malum ferri; non quò illud foueat, vel puniat,
verum quò secundum rationis ordinem depellat. Nam vt misere-
ri, non quò subleues, sed quò punias, etsi legitimo ordine id fa-
cias, non est opus misericordiæ, sed iustitiæ; ita contra legem, vel
rationis ordinem misereri, non est virtutis, sed vitij.

NOMINE Eleemosynæ generatim acceptæ & id denotatur,
quod ex pia quadam animi *συμπάθεια* ad propulsandam alterius
miseriam erogatur, quodcunque tandem istud fuerit; & illud rur-
sum, quod ad erogandum impellit. Nam vt fides modò id, quo
creditur, hoc est, fidei habitum; modò id, quod creditur, hoc est,
fidei obiectum significat; ita eleemosynæ vocabulum vtrumque
insinuat; nempe illud, quod inopi propter **CHRISTVM**, vel aliam
honestam causam datur, & id rursus, quod ad dandum animum
inclinat; siue illud sit charitas, siue misericordia, siue aliud quod-
cunque eiusmodi.

ELEEMOSYNA presè sumpta illud est & appellatur, quod
inopi ex commiseratione, ad subleuandam illius inopiam, gratis
propter, vel secundum **DEVM** præstatur. Ex qua Eleemosynæ de-
scriptione planū euadit, iusta principum vectigalia, tum legitima
quoque ministrorum Ecclesiæ stipendia, inter propriæ rationis
Eleemosynas iure censeri non posse: siquidem non conferuntur
hec illis gratis, vt alimentum egenti, sed vt iusta merces laboranti.
Quare vtrique, omni quoque egestate seclusa, contra negantes,
vel

vel fraudem facientes iuridica actio conuenit; hæc autem pauperibus, etiamsi graui inopia premantur, ordinariè contra diuites eleemosynam negantes non conuenit.

CONSEQUITVR hinc rursus, quod de industria in diuites erogatur, vel ex iis, quæ priuata vitæ, aut familiæ sustentandæ absolute necessaria sunt, erogatur, vel in nullum egentium commodum erogatur, illud propriæ eleemosynæ appellatione non venire. Non primum, nam quod ex proposito diuitibus donatur, illud neque ex commiseratione donatur, (ni qui forsan sint diuites, qui per fraudem egestatem mentiantur) neque ad tollendam illorum inopiam vel miseriam donatur. Non secundum, quia quod contra charitatis ordinem erogatur, non erogatur secundum DEVM: nam vt DEVS author est charitatis, ita ordinis quoque, quem illa dicit. At contra charitatis ordinem erogatur, quod ex rebus vitæ absolute necessariis erogatur. Non tertium, nam quod ad præsentem, vel proximè impendentem calamitatem profigendam calamitose vsui esse non potest, hoc illi pro eo loco, tempore, rerumq; statu necessarium non est, (ecquid enim fame pereunt cum veste, aut frigore obtorpescenti cum pane?) atque ideo Eleemosynæ nomine aptè designari non potest. Sequitur hinc tandem, quod Pharisæico supercilio propter inanem gloriam, aut aliam turpem causam exponitur, id propriam eleemosynæ rationem non assequi, tametsi vulgò in eleemosynis habeatur: quia non exponitur illud propter DEVM, vel alium finem honestum.

ACTVS Eleemosynarij principia sunt duo: alterum externum, alterum internum. Principium externum est proximi miseria, vel inopia: internum proximum, est misericordia: proximo vicinum est Charitas: siquidem proximi amor commiserationis, & opis hinc natæ, plurimum est causa. Remotum autem eiusdem principium est liberalitas, remotius adhuc iustitia. Nam etsi hæc secundum se absolute non spectet proximi miseriam, nihil tamen vetat, quò minùs aliqua illius pars illam spectet.

IMO verò tot interna etiam proxima eleemosynæ principia constitui possunt, quot sunt fines, quos quisque eleemosynam elargiens sibi præfigit, vel quot causæ, quæ ad eleemosynarium opus allecant. Constat autem has plurimas esse posse, non

B solùm

Quod diuiti de industria donatur non satis rectè eleemosynæ vocari.

Quod cõtra charitatis ordinem donatur, nõ donari secundum DEVM.

Actus Eleemosynarij principia duo.

Thom. 2.2.2.6.
& 4.2.1.3.

Idem effectus ex
diuersis causis
prodire potest.

Eleemofyna vir-
tutis actum so-
nat verius quàm
habitum.

folùm studiosas, verumetiam vitiosas. Potest namque idem ad numerum effectus ex diuersis causis prodire, & interdum quoque ab oppositis. Certum est enim, si duo vnà eundem vestiunt, alter propter DEVM, alter propter inanis gloriæ aucupium, vnum illum vestiendi actum, quòd in genere moris ex duobus oppositis principiis oriatur, virtuti simul & vitio affinem esse: hoc quidem, vt imperatur à popularis gloriæ cupiditate; illud verò, vt nascitur ex charitate. Colligitur hinc, vt ex præcedentibus quoque, eleemofynam imperatum virtutis actum rectius appellari, quàm virtutis habitum: quamuis hoc ipsum quoque appellari queat, & sæpe etiam appellari soleat.

DE ELEEMOSYNÆ IN SVAS PAR-
tes distributione.

Vt vires scernun-
tur per actus, ita
actus per obie-
cta.

Tot eleemofy-
narum formæ,
quot cõmunes
mortalium mi-
seriæ.

AD eleemofynæ verò partitionē quod attinet, ea haud melius aliunde, quàm ab externo eiusdem principio peti potest. Nam vt vires dinoscuntur, & scernuntur per actus; ita actus per obiecta; sunt enim hæc inter se connexa. Quamobrem si externum operum misericordiæ principium, & quasi obiectum, circa quod, vel perpetuò, vel præcipuè occupatur, est hominis indigentia, tot vtique assignandæ erunt operum misericordiæ formæ, vel eleemofynarum species, quot generales mortalium habentur miseriarum, vel egestates: siquidem misericordia fertur in hominis miseriam, quòd eam amoliat. Atqui vt omnis omnino homo ex anima & corpore constituitur; ita omnes quoque humanæ miseriarum, aut in corpore, aut in anima, aut in vtroque simul grassantur.

Corporales ele-
emofynæ maio-
rem partem re-
b^o, spiritales au-
tem verbis plu-
rimùm cõstant.

MALVM corporis rebus plerunque; morbi autem & ægri- tudines animæ plurimùm verbis profligantur: neutrum tamen horum altero præcisè: nam & rebus spiritus, & verbis rursus corporis incommodum interdum depellitur. Verba, quibus alterius ægitudini medemur, spiritalis: res autem, quibus idem præstamus, corporalis eleemofynæ voce exprimitur. Non quòd hæc necessariò corpus sint, aut res corporata; illa simpliciter spiritus; sed quòd hæc ad propulsandam humani corporis miseriam; illa ad subleuandam spiritalem hominis ægri- moniam adhibeantur.

Н о м о

HOmo quatenus corpore constat, vitæque & sensu pollet, ne in aliquod vitæ discrimen veniat, eget cibo & potu: tum tecto rursus & indumento. His quidem tanquam externis animalis vitæ præfidiis; illis verò tanquam internis eiusdem vitæ fomentis. Aegrè autem habens, aut propter vincula externa libertate carens, cum his ipsis, tum cura quoque, & ex vinculis liberatione. Vi tandem, aut morbo extinctus, sepulturam funerisque honorem deposcit. Iam qui his corporis incommodis ex charitate obuiam eunt, corporalia misericordię opera, aut corporales elemosynas exhibere dicuntur.

Externi hominis triplex consideratio.

VT verò homini interno, hoc est, hominis animo bene, vel certè minùs malè sit, ante omnia, ne in grauius aliquod peccatum prolabatur, curatum oportet. Mox ne huc prolapsus, diu multumque hinc hæreat. Postremò ne patrato scelere obstinatus adhærescens, sensim immedicabilis euadat, adeoque in contracto peccato vitam tandem malè finiat. Prolapsionem in peccatum præpediunt, cum sanum in dubiis consilium, tum fida rursus & diligens in rebus, quarum notitia ad salutem vel statum est necessaria, instructio. Tum blanda denique in aduersis fortunæ fluctibus, vehementiorique animi egritudine, consolatio. Neque enim pauci perperam ob id agunt, vel etiam credunt, quòd quid factò, vel credito opus est, non satis intelligunt, vel quòd in rebus aduersis neminem, cuius opera in meliorem spem erigantur, præfò habeant.

Triples itidem interni hominis status.

Prolapsionem in peccatum tria impediunt.

AT pertinacem verò in peccato moram præpedire licet, si iniuriam nobis irrogatam patienter dissimulabimus, veniamque poscentes amanter complectemur. Deo porrò, vel proximo illatam impunè abire non sinemus; verum pro peccantis qualitate, modò leni, modò acri obiurgatione excipiemus, aliòue commodo modo sanare studebimus. Multi namq; ob id deteriores euadunt, quòd veniam ab iis, quos fortè læserant, impetrare non possunt, vel quòd eiusmodi æquo duriores experiatur, vel certè quòd à nemine commodè admoneantur, aut pro meritum ratione castigentur.

Pertinacem in peccato moram tria itidem impediunt.

OBSTINATE tandem improbi, hoc est, ad eum mentis statum iam adducti, vt nullà amplius admonitionem ferant, aut nullum consilium admittant, DEO, qui ex lapidibus filios Abrahæ

Quomodo ferendi obstinatè improbi.

Ad omnes ani-
mi morbos fan-
dandos pluri-
mum valet ora-
tio.

exuscitare potest, feruida oratione commendandi sunt. Imò ve-
rò ad omnes omnino animi morbos sanandos, plurimum valet
ardens ad DEVM deprecatio. Per orationem namque & stantes,
ne in noxam ruant, fulciuntur; & lapsi, ne vsque in peccati sordi-
bus hæreant, eriguntur; & obstinatè scelerati, ne inobstinati ani-
mi prauitate aliquando extinguantur, per sepe emolliuntur.

Qui corporales,
qui item spiri-
tales eleemoly-
nas impendunt.

PAVCIS, qui esurientem pascunt; sitiensi potum offerunt;
nudum vestiunt; hospitio destitutum tecto recipiunt; in vincu-
la coniectum redimunt; morbo pressum inuisunt; vitæ huius
munere perfunctum, sepeliunt, omnium rectè sentientium iudi-
cio, corporalem eleemosynam impendunt. Spiritalem verò, qui
sui muneris ignarum docet, perplexo, quid agere debeat du-
bio, consulunt; mæstum solantur; peccantem corrigunt; iniu-
riam acceptam condonant; prauis moribus onerosum patien-
tia vincunt, nec non ad sanæ mentis consilium adducunt; pro
peccatoribus tandem, præcipuè verò contumacibus preces fun-
dunt.

De morib. Ma-
nich.

DE his Christianæ charitatis officiis, Augustinus alicubi scri-
bit in hunc modum: Vt homo homini appareat, anima rationa-
lis est, mortali atq; terreno corpore vtens. Partim ergo corpori,
partim verò animæ hominis benefacit, qui hominem diligit.
Ad corpus quod pertinet, medicina nominatur; ad animam au-
tem disciplina. Sed medicinam nunc voco, quicquid omnino
corporis, vel tuetur, vel instaurat salutem. Ad hanc itaque per-
tinent, non ea tantum, quæ ars eorum exhibet, qui propriè me-
dici nominantur; sed etiam cibus & potus, tegmen & tectum,
defensio denique omnis & munitio, qua nostrum corpus aduer-
sus externos ictus actusque seruatur. Nam & fames, & sitis, & fri-
gus, & æstus, & quicquid extrinsecus grauius infligitur, salutem,
de qua nunc agitur, manere non sinunt; & paucis interiectis sub-
dit: Quis non concedat, ab omni miseria liberum esse debere sa-
pientem, cum subuenit inopi, cum esurienti cibum præbet, po-
tumque sitiensi? cum vestit nudum, cum peregrinum tecto su-
scipit, cum oppressum liberat, denique humanitatem suam vsque
ad sepulturam porrigit mortuorum? hæc ille de corporalibus mi-
sericordiæ operibus, de corporalibus porro & spiritualibus mixtim
in Enchiridio ad Laurentium hæc exponit.

Medicinæ voca-
bulum latè patet
auctore Aug.

NON

NON solum, qui dat esurienti cibum, sitienti potum, nudo vestimentum, peregrinanti hospitium, fugienti latibulum, aegro vel incluso visitationem, captiuo redemptionem, debili subuentionem, caeco deductionem, tristi consolationem, non sano medicinam, erranti viam, deliberanti consilium, & quod cuique necessarium est indigenti, eleemosynam dat; verumetiam & qui veniam dat peccanti, & qui emendat verberare, in quem potestas datur, vel coercet aliquem disciplina, & tamen peccatum eius, quod ab eo laesus est aut offensus, dimittit ex corde, vel orat, ut ei dimittatur, non solum in eo, quod dimittit vel orat, verumetiam in eo quod corripit, & aliqua emendatoria poena plectit, eleemosynam dat, quia misericordiam praestat. Similia multa comperies apud Gregorium, Ambrosium, Prosperum, Basilium, & alios veteres scriptores.

QVIN sacrae quoque literae praeclearam horum omnium mentionem faciunt; etsi istud non vno modo, nec ea quoque, quam hic assignauimus, serie. Siquidem nonnunquam suadent; quandoque mandant; interdum quid sancti homines fecerint, simpliciter narrant; quemadmodum istuc ex illo Tobiae cognoscere licet. Tobias autem quotidie pergebat, per omnem cognationem suam, & consolabatur eo; diuidebatque unicuique, prout poterat, de facultatibus suis: esurientes alebat, nudisque vestimenta praebat, & mortuis atque occisis sepulturam sollicitus exhibebat. Et ex illo rursum Gen. Cumque Abraham eleuasset oculos, apparuerunt ei tres viri, stantes prope eum, quos cum vidisset, eucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adorauit in terram, & dixit: Domine si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum, sed adferam paucillum aquae, ut lauentur pedes vestri, & requiescite sub arbore; ponamque buccellam panis, ut confortetur cor vestrum, postea transibitis. Et infra: Venerunt duo Angeli Sodomam vespere, sedente Loth in foribus ciuitatis; qui cum vidisset eos, surrexit & iuit obviam eis, adorauitque pronus in terram, & dixit: Obsecro, Domine, diuertite in domum pueri vestri, & manete ibi; lauate pedes vestros, & mane proficiscimini viam vestram. Qui dixerunt minime; sed in platea manebimus. Compulit illos oppidum, ut ducerent ad eum; ingressisque domum illius fecit conuiuium, & coxit azyma, & comederunt. & ex illo tandem Job:

Si negaui, quod volebant, pauperibus, & oculos viduae expectare feci: Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea. Si despexi prae-

B 3

euntem,

Cap 71. Ecclie

Eleemosyna dat,
qui quocunque
modo misericor-
diam praestat.

Scripturae opera
misericordiae non
solum laudat, &
praedicant, sed
etiam mandant,
& iubent.

Cap. 2.

Cap. 18.

Cap. 19.

Cap. 31.

euntem, eò quòd non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem. Si non benedixerunt mihi latera eius, & de vellerebus ouium mearum calefactus est. Si leuaui super pupillum manum meam, etiam cum viderem me in porta superiore, humerus meus à iunctura sua cadat, & brachium meum cum ossibus confringatur. Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit: oculus fui caco, & pes claudus; pater eram pauperum, & merentium consolator. Hæc omnia simplici rei gestæ narratione constant.

- ABSOLVTI porrò præcepti speciem, præ se fert illud Deuteronomij: *Nō deerunt pauperes in terra habitationis tuæ, idcirco ego præcipio tibi, vt aperias manum fratri tuo egeno, qui tecum versatur in terra.* Confilij tandè, vel communis præcepti illud Tobia: *Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli auertere faciem tuā ab illo paupere. Quo modo potueris, ita esto misericors.* & illa rursus CHRISTI: *Date, & dabitur vobis, mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem quippe mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis.* Item: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula.* Et illud Apostoli: *Beneficentiæ nolite obliuisci; talibus enim hostiis promeretur DEVS.* & alio rursus loco: *Necessitatibus sanctorum communicantes, hospitalitatem sectantes.* & illud tandem Salomonis: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: Si sitit, potum da illi. Hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius.* Hæc omnia de corporali eleemosyna concionantur: Ad spiritalem autem spectat istud CHRISTI:
- Mat. h. 5. *Ego dico vobis, diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, vt sitis filij patris vestri, qui est in caelis.* rursus: *Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester caelestis delicta vestra: Si autem non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.*
- Matth. 18. & infra: *Si peccauerit in te frater tuus, vade corripere eum inter te et ipsum solum.*
1. Timot. 5. & hæc rursus Pauli: *Peccantes coram omnibus argue, vt ceteri timorem habeant. Prædica verbum opportunè, importunè, argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina. item: Rogamus vos fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes: debemus nos firmiores imbecillitatem infirmorum sustinere, & non nobis placere.* & in alia
1. Thes. 5. Epistola: *Se occupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris.*
- Cap. 5. & hæc tandem Apostoli Iacobi: *Constituimini alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicè, vt saluemini: multum enim valet deprecatio iusti assidua.*

& in-

& infrà: *Si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum, scire debet, quoniam qui conuerſi fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum.* Mittimus reliqua, ne in re non proſus obſcura, nimij ſimus: Solùm monuerim, non deeſſe graues theologos, qui iſthæc maiorem partem præcepti vi pollere aſſerant.

Eod. cap.

VT RAE autem eleemoſynæ alteris præſtent, hoc eſt, ſpiritalésne corporalibus, an è diuerſo corporales ſpiritalibus, id prolixa diſputatione nulla indiget: Nam qui ratione vtuntur, eam ferè proportionem inter has & illas intercedere intelligunt, quæ inter corpus & ſpiritum: At ſpiritum corpori præſtare, apud homines non omnino indoctos compertiſſimum eſt. Verùm licet ſpiritalés ſecundùm ſe abſolutè corporalibus habeantur potiores, (nam & ſpiritali actu constant, & res ſecundùm ſe ſpiritalés ſunt, & ad finem ſpiritalém referuntur, & peſtibus ſpiritalibus medentur) vſu tamen venire poteſt, & ſæpe quoque venire ſolet, vt corporales ſint magis neceſſariæ, adeoque DEO Opt. Max. magis gratæ, vt ſi ad has conſilium tantùm prouocet, ad illos autem præceptum, vel neceſſitas vrgeat.

Quamuis ſpiritalés eleemoſynæ corporalibus ſint potiores, nõ tamen ſemper id eſt.

De eleemoſynarum vi, cum in mali depulſione, tum in boni quoque procuratione.

CAPVT TERTIVM.

QUID ſit eleemoſyna, quod illius munus, quod obiectum; quæ tandem eiusdem partes, vel ſpecies, breuiter explicatum eſt hætenus, proximum eſt, vt de illius viribus nonnulla quoque in medium adferamus: ſiquidem cuiuſq; rei naturã conſequitur ſua vis, & operatio. Et quamuis ex iis, quæ paulò antè diſputata ſunt, vtcunq; id colligi queat, euadet nihilofeciùs aliquantò planiùs, ſi pauca quædam ſeorſum, & quaſi ex inſtituto ea de re diſſeruerimus.

VT autem ordine procedamus, ex antè diſputatis vt certum hic ponimus, eleemoſynam opus, vel fructum, vel effectum miſericordiæ eſſe; hanc verò germanam charitatis ſobolem; charitatem autem inter omnes virtutes abſolutè principatum obtinere. Iam ſi charitas arbor eſt vſque adeò nobilis, habitus vſque adeò efficaç,

Eleemoſyna eſt actus miſericordiæ.